

Vrome magie

Vooropgesteld: ik heb niets – nou oké, weinig – tegen opwekkingsliederen. Als adviseur van de vrijgemaakte synode van 1999 ben ik zelfs mee verantwoordelijk voor het feit dat mijn kerken sindsdien de deur voor dit genre hebben opengezet. Toch kan ik sommige liedregels nauwelijks langs mijn stembanden krijgen. Zo houdt het mooie lied ‘Heer ik kom tot u’, dat in het vrijgemaakte kerkboek is opgenomen, God voor: Vergeef mijn zonden nu. Hoezo nu? Zou ik God voorschrijven wanneer Hij iets moet doen? Ach, zegt u, het moest gewoon rijmen en opwekkingsliederen blinken doorgaans nu eenmaal niet uit in dichterlijke originaliteit. Toch is er meer aan de hand.

nu, dit uur, moet er iets gebeuren

In het al even waardevolle lied ‘Wees stil voor het aangezicht van God’, ook tot het bewuste kerkboek doorgedrongen, staat: de heerlijkheid van God omringt ons in dit uur. Even later volgt zelfs: de kracht van onze God daalt neer op dit moment. Ziet u het patroon? Nu, dit uur, dit moment – kennelijk moet er in het heden iets gebeuren. En het zingen van zo’n lied zorgt daarvoor. Al zingend roepen wij een werkelijkheid op: ervaring van God die nu in onze levens handelt. Pak je de opwekkingsbundel zelf erbij, dan kom je dat vaker tegen. Wij doorbreken elke muur in de naam van de Zoon (Opwekking 485). Ik voel Gods kracht (488) en Voel ’k uw liefde strohohomen (573). Nadat we in Opwekking 581 eerst hebben gevraagd ‘Til mij op’ overkomt het ons tijdens het zingen kennelijk daadwerkelijk, want ineens wordt het: U tilt mij op. Op dezelfde manier transformeert de zegenwens ‘vrede van God zij met jou’ tot een werkelijke daad in het hier en nu: vrede van God geef ik jou (602).

In Opwekking 222 klinkt het onomwonden: woon in mijn hart, vernieuw het, doe het nu. Dit is natuurlijk goedbedoeld maar het komt neer op vrome magie. En wie op de hoogte is van bepaalde varianten van charismatische theologie, herkent de achtergrond. Opwekkingsliederen stammen nu eenmaal gedeeltelijk uit die hoek. Sommigen menen dat je als gelovige kunt beschikken over de krachten van de hemel. Door woorden die je zingt, bidt of profeteert, mobiliseer je die. Liefst versterkt met een atmosfeer waarin ‘iets gebeurt’ en met gebaren, symbolen en rituelen. Zo kun je – bij voldoende geloof – op het moment dat jij dit nodig vindt, bijzondere geestelijke ervaringen oproepen: genezingen, demonenuitdrijvingen, andere wonderen, maar ook intimiteit met God.

Daarbij doen zich twee levensgrote risico’s voor. Want wat moet je als er op dit moment niets gebeurt? Gemakkelijk ontstaat dan collectieve zelfsuggestie waarin je de sfeer die je samen creëert, laat doorgaan voor een merkbare aanraking door God. Maar het kan ook dat je juist teleurgesteld afknappt en je verwachting van God helemaal verliest. Bovendien doet deze stijl geen recht aan de Bijbel. Bijvoorbeeld ook psalm 62 roept op om stil te worden voor het aangezicht van God. Maar vervolgens ligt het accent erop dat wij Hem blijven verwachten en dus ook op Hem wachten. Het gaat eerst om vertrouwen en niet direct om ervaren. Het moment waarop God zich laat ervaren, bepaalt Hij zelf. Wie afdwingt dat iets nu moet gebeuren, respecteert onvoldoende Gods vrijheid en soevereiniteit. Klassieke vormen van spiritualiteit thematiseren dan ook terecht het niet hebben en niet ervaren. Sommige moderne evangelical-varianten benaderen ervaring ten onrechte als maakbaar.

nieuwe angstvalligheid

Het kan verkeren. Vroeger werd, zeker in de vrijgemaakte kerkfamilie, angstvallig bewaakt wat wel en niet gezongen mocht worden. Want via het kerklied kon dwaalleer binnensluipen. Daarbij werd de grens te nauw getrokken en zocht men nogal eens spijkers op laag water. Uit reactie staat de deur nu wagenwijd open voor alles wat maar enigszins aanspreekt. Geen mens die zich nog druk maakt om de vraag welke theologie in liederen schuilgaat. Ik vrees dat zelfs veel voorgangers dat niet eens meer door hebben.

Pleit ik dus voor een nieuwe angstvalligheid? Nee, soms weegt het goede in een lied op tegen zwakkere momenten. En een tekst waarin de balans is scheefgetrokken, kan in bepaalde omstandigheden toch ineens passend zijn. Soms daalt de kracht van God wel degelijk neer op dit moment. Maar het wordt wel tijd om de oprukkende onkunde en naïviteit op dit terrein de deur te wijzen. Door kritiekloos en te pas en te onpas bepaalde liedinhouden te consumeren verandert je geloof van karakter en sluipen dwalingen binnen in de kerk. In een gereformeerde spiritualiteit kan geen plaats zijn voor vrome magie.

A. De Bruijne